

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83335,Passendorfer-Edward-Wladyslaw.html>
2022-10-05, 00:55

Passendorfer Edward Władysław

Passendorfer Edward Władysław (13 I 1894, Wadowice Górne, Mieleckie – 10 VIII 1984, Warszawa), geolog i paleontolog. Syn Oskara, urzędnika pocztowego, i Bronisławy z domu Wachal, wywodzącej się z rodziny nafcarskiej.

Do szkół uczęszczał w Podgórzu, w tamtejszym gimnazjum uzyskał w 1912 maturę. W tymże roku podjął studia na UJ w Krakowie i ukończył je w 1919 (z przerwą w latach 1915–17, gdy był w wojsku) obroną rozprawy doktorskiej *Kreda serii wierchowej w Tatrach* (1921) pod kierunkiem W. Szajnochy. Krótco był asystentem w Gabinetie Geologicznym UJ, po czym podjął pracę w warszawskim Państwowym Inst. Geologicznym (1919–29), będąc jednocześnie asystentem W. Goetla na Akad. Górniczej w Krakowie. W 1925 odbył uzupełniające studia geologiczne i paleontologiczne we Francji (Paryż, Grenoble) i Szwajcarii (Lozanna, Genewa) i prowadząc równocześnie studia porównawcze nad osadami mezozoiku alpejskiego. W 1929 habilitował się na UJ z paleontologii na podstawie rozprawy *Studium stratygraficzne i paleontologiczne nad kredą serii wierchowej w Tatrach* (1929), rozszerzonej w 1933 na geologię. W latach 1930–34 kierował Katedrą Paleontologii uniwersytetu w Poznaniu (aż do jej likwidacji). W 1934–36 uczył geografii i geologii w Siemianowicach, a później (do 15 XII 1939) był profesorem Uniw. Stefana Batorego w Wilnie, kierownikiem Katedry Geologii i Paleontologii. W czasie II wojny światowej pracował okresowo w Litewskim Urzędzie Geologicznym. Po wojnie był jednym ze współorganizatorów uniwersytetu w Toruniu i do 1952 kierownikiem tamtejszej Katedry Geologii. Od 1952 do emerytury (1974) kierował Katedrą Geologii Ogólnej wydziału geologii UW (początkowo był jego dziekanem), a w 1959–72 kierownikiem pracowni w Zakładzie Nauk Geologicznych PAN.

Wiodącą problematyką w dorobku P. były zagadnienia

stratygrafii Tatr i Podtatrza. Ponadto prowadził rozpoznanie geologiczne obrzeżenia mezozoicznego zach. części regionu świętokrzyskiego oraz Kujaw, a także osadów czwartorzędu, w tym zwłaszcza Wileńszczyzny. Rozpoczęty przed I wojną światową okres badań w Tatrach nazywany jest „złotym okresem geologii tatrzańskiej” z uwagi na prace P. oraz jego geologicznej szkoły warszawskiej. Przed P. tatrzańskie osady serii wierchowej z górnej jury i dolnej kredy nie miały dokumentacji paleontologicznej. Sensacją stało się więc odkrycie przez niego na pn. zboczach Giewontu utworów urgonu z licznymi skamieniałościami, w tym koralami rafowymi (*Urgon w Tatrach*, 1922; *O górnej jurze i kredzie serii wierchowej w Tatrach, Studia nad stratygrafią i paleontologią jury wierchowej w Tatrach*, 1935–38). Po wojnie zakres chronologiczny tematyki badawczej został znacznie poszerzony. Na czoło wybijała się problematyka paleogeograficzna w Tatrach w eocenie (*Z zagadnień transgresji eocenu w Tatrach*, 1951; *W sprawie sedimentacji eocenu tatrzańskiego*, 1958; *Paleogeografia wyspy tatrzańskiej w czasie eocenu*, 1959; *Jeszcze w sprawie wyspy tatrzańskiej w eocenie*, 1963 – razem z P. Roniewiczem). Wcześniej w badaniach dominował aspekt biostratygraficzny. Rozprawy o eocenie dotyczyły paleogeografii i sedimentacji wysp w eoceńskim zbiorniku wodnym, stopniowo erodowanych przez fale morskie. Podobne ukierunkowanie miały także rozprawy nad permem w Tatrach, dokumentowane studiami: *Złepieniec koperszadzki, jego geneza i wiek*, 1956 – razem z M. Turnau-Morawską; *Perm w Tatrach*, 1959. Wykazano w nich, że osady tego wieku w Tatrach Wysokich są następstwem procesów wietrzenia tatrzańskiego trzonu granitowego.

Niektórych bardziej ogólnych zagadnień geologii Tatr dotyczą prace: *Rozwój paleogeograficzny Tatr*, 1959; *Z przeszłości geologicznej Tatr*, 1962; *Geologia Tatr, Podhala i Pienin*, 1965; *Rozwój poglądów na budowę geologiczną Tatr w okresie powojennym*, 1978; *W sprawie tektoniki Czerwonych Wierchów i Giewontu w Tatrach*, 1984 –wspólnie z M. Bac-Moszaszwili i W. Jaroszewskim. Wyniki tych prac oraz badań uczniów i współpracowników złożyły się na treść książki *Jak powstały Tatry*, która w 1934–83 miała 7 wydań.

Badawczą penetrację nad osadami jury i czwartorzędu P. prowadził równoległe do studiów tatrzańskich. Opisał osady tego wieku z okolic Opoczna, Przedborza i Sulejowa. Wyniki były drukowane w opracowaniach sprawozdawczych. Wśród nich odnotowano udokumentowane florą kopalną oraz przez J. Lilpopa szkicem *Interglacjał w Olszewicach pod Tomaszowem Mazowieckim* (1931) osady interglacjalne w Sulejowie nad Pilicą (1925). Doświadczenia z tego zakresu wykorzystał P. w badaniach czwartorzędu na Kresach, m.in. w rozprawie *Zarys budowy geologicznej Wilna i okolicy* (1946). Z innych obszarów ważną poznawczo była rozprawa *O trzeciorzędowych i czwartorzędowych utworach brzegu Bałtyku pomiędzy Wielką Wsią a Jastrzębią Górą* (1946 – razem z J. Zabłockim).

P. był utalentowanym popularizatorem geologii, wyróżnionym nagrodą państwową II stopnia. Należał do Komitetu Nauk Geologicznych PAN oraz PAN (członek korespondent – 1961, członek zwyczajny – 1976). Od powstania w 1922 Polskiego Tow. Geologicznego był jego członkiem, od 1972 członkiem honorowym. Pracował też jako redaktor „Acta Geologica Polonica” (1958–75). Szczególnie zasłużył się w zabiegach o ochronę przyrody nieożywionej, nauczanie geologii w szkołach średnich oraz w walce o muzea geologiczne, w tym Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem.

Fleszarowa; Śródka.

„Annales Societatis Geologorum Poloniae” 1985 (J. Głazek, P. Roniewicz); *Wielka Encyklopedia Tatrzańska* (Z. Radwańska-Paryska, Z.H.Paryski); „Wierchy” 1985 (Z. Wójcik); „Rocznik Podhalański” 1995 (Z. Wójcik).

Zbigniew Wójcik

